

TIDSSKRIFTET FØNIX

Oplysende teologisk refleksion over gudstjenestens væsen

*Anmeldelse af Bent Flemming Nielsen: Genfortryllelse.
Kirkerum og gudstjeneste. Forlaget Vandkunsten 2021.*

KRISTOFFER GARNE
Cand.theol., sognepræst

FØNIX ARG. 2021, s. 318-320

Dette værk er licenseret under en Creative Commons-licens
CC BY-NC-ND 2.5 DK

www.foenix1976.dk

ISSN 2446-175X

Oplysende teologisk refleksion over gudstjenestens væsen

Anmeldelse af Bent Flemming Nielsen: *Genfortryllelse. Kirkerum og gudstjeneste*. Forlaget Vandkunsten 2021.

Forlaget Vandkunsten har nu udsendt seks bøger i den nye serie ”Teologisk Folkebibliotek”, hvor forskere med tilknytning til Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet, skriver på en lettere tilgængelig måde om centrale emner såsom evangelierne, korstogene og Paulus’ breve.

Det er oplagt, at Bent Flemming Nielsen (herefter BFN), der bl.a. står bag den monumentale *På den første dag* (Eksistensen 2017), skriver seriens bind om gudstjenesten. Det er dog mindre end to år siden, han udsendte den overskuelige liturgihistoriske bog *Højmessén* (Eksistensen 2020), så man kunne nære den begrundede mistanke, at der var tale om genskrivning af tidligere udgivelser, hvad i nogen grad ser ud til at være tilfældet med flere af de øvrige bind i serien. Sådan forholder det sig imidlertid ikke. Det er lykkedes BFN at skrive en helt ny og i høj grad læseværdig bog.

Siden sin sidste bog har den nu pensionerede professor i dogmatik bl.a. været involveret i udgivelsen af den danske oversættelse af den schweiziske præst Eduard Thurneysens bog om Dostojevskij (Multivers 2021). BFN skrev oprindeligt disputats om Thurneysens ven Karl Barths teologi, og den nylige tilbagevenden til hans oprindelige kærlighed for dogmatikken og den dialektiske teologi frem for den praktiske teologi, som han i mange år var ansat til at forvalte, har smittet af på den nye bog på en god og oplysende måde.

Den nye bog *Genfortryllelse. Kirkerum og gudstjeneste* åbner med et langt citat af Karl Barth og en afstikker til Thurneysens førnævnte Dostojevskij-bog. Og i det hele taget er bogen præget af, at BFN i flere af kapitlerne lader liturgihistorie, ritualteori og homiletik, som han tidligere har beskæftiget sig med, træde i baggrunden til fordel for en mere systematisk refleksion over gudstjenestens væsen.

BFN anskuer gudstjenesten som stedet for en erfaring af differens, der adskiller sig fra dagligdagens erfaring. Når vi i Grundtvigs adventssalme synger ”ryste mer ej noget knæ, ingen hænders synke” (DDS 78), så tales

der ikke i indikativ. Det er ikke noget, der umiddelbart er tilfældet, det er ikke en beskrivelse af en vellykket operation på ortopædkirurgisk afdeling. Nej, her tales der i konjunktiv om en anden verden, der kun kan tilegnes ved at løsne op for bestemte forudgivne tilgange til verden.

BFN vier selve kirkebygningen og dens særlige erfaringsrum stor opmærksomhed. Han redegør klart og tydeligt for kernen i Luthers teologi om evangeliet som det primære og bygningen og de øvrige ”ordinanser” som det sekundære. Men i samme åndedrag får vi en dybsindig refleksion over, hvordan bygningen er blevet en uadskillelig del af religionen. Kristendommen kan hverken tilegnes uden om traditionen ved ”skriften alene” eller gennem indtagelse af en ufordøjelig ”maggi-terning” af dogmatiske udsagn. Den må tilegnes som en levende virkelighed, som en erfaring af det hellige, hvori det glædelige budskab forkyndes.

Noget, jeg savnede under læsningen, var en redegørelse for bogens titel ”Genfortryllelse”. Man tænker med det samme, at bogen indeholder en refleksion over den sekularisering og affortryllelse, som gudstjenesten kan siges at danne en levende modvægt til, men dette perspektiv ligger kun implicit mellem linjerne, og ordet genfortryllelse optræder faktisk slet ikke i brødteksten. Det kunne godt have været udfoldet mere direkte.

Bogen udkommer lige midt i en afgørende fase i det liturgiarbejde, som man har været i gang med i Folkekirken i snart 5 år, men dette arbejde lades totalt uomtalt. Og det er sådan set det, der udmærker bogen. Det er ikke en debatbog til tiden, men en mere tidløs refleksion over gudstjenestens væsen. Bogen kan stå i sig selv og læses for eftertiden, uanset hvad der sker med Folkekirken nuværende liturgi, selvom et af kapitlerne er viet en række perspektiverende nedslag i gudstjenesteordningen fra 1992.

Som en lille sag i det ”Teologiske Folkebibliotek” er bogen hurtig læst, og man mærker, at forfatteren har mange års erfaring som underviser. Men bogen er ikke af den grund letfordøjelig. Visse passager er fortættede, om end for nærværende anmelder højst læseværdige, koncentrerer af komplicerede historiske og systematiske teologiske problemstillinger, som nok har brug for at blive fortyndet i en nærmere udlægning for at blive tilegnet af ikke-teologer. Undervejs nævnes (filosoffen Jürgen) Habermas også indforstået (og mangler i øvrigt i litteraturlisten), og selvom BFN undervejs trods den begrænsende spalteplass gør sig umage med at forklare, beskrive og komme med eksempler, så vil bogen nok alligevel flere steder være et overbud i forhold til en folkelig studiekreds.

Men måske skal ”Teologisk Folkebibliotek” forstås på en anden måde. Måske er det, med eller imod redaktørernes og forlagets intentioner, et bibliotek for teologer, der virker blandt folket – og for ikke-teologer, der skal omskoles til præster? I dette lys har BFN skrevet en fremragende bog, som

bør læses af enhver pastoralseminariestuderende og præst. Der er nemlig tale om en intellektuel redelig refleksion over, hvordan intellektet ikke strækker til, når det drejer sig om at formidle og tilegne sig kristendommen. I gudstjenesten har vi at gøre med former for betydning og meningsfylde, som vedrører det i vores tilværelse, vi ikke kan have herredømme over, men som det ikke af den grund er mindre livsvigtigt at være i forbindelse med.

Bogen er således en folkelig relevant teologisk refleksion over og indbydelse til kristendommen som den vekslende, dynamiske og levende tradition, alle har adgang til i gudstjenesten og kirkerummet. Som sådan bør enhver, der er sat til at varetage denne gudstjeneste, gribe fat i bogen og læse den for at få åbnet øjnene og udvidet horisonten mod erfaringer af den slags, man hverken kan eller skal læse sig til alene.